

GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK MŰKÖDÉSÉNEK BÍRÓI FELÜGYELETE

JUDICIAL SUPERVISION OF THE COMPANIES

Horváth László^{1*}

¹ Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Tanszék, Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar,
Kecskeméti Főiskola, Magyarország

Kulcsszavak:

felelős társaságirányítás
társasági jog
cégjog

Keywords:

corporate governance
corporate law
company law

Cikktörténet:

Beérkezett 2016. január 31.
Átdolgozva 2016. február 29.
Elfogadva 2016. március 31.

Összefoglalás

Jelen dolgozat célja, hogy a cégbíróság törvényességi felügyeletét, mint a gazdasági társaságok külső ellenőrzésének egyik lehetséges eszközét bemutassa.

Abstract

This article aims to show the surveillance activities of court as one of the available tools to companies outside control.

1. Bevezetés

A gazdasági élet tisztasága, átláthatósága, a gazdálkodó szervezetekbe vetett bizalom megléte fontos jellemzője egy társadalomnak. Ennek hiányában nem, vagy nem megfelelően működik a gazdaság, hosszabb távon ez az állapot pedig – könnyen belátható módon – tragikus következményekkel járhat. A bizalom kialakulása hosszú folyamat, annál gyorsabban megsérül azonban, ha káros folyamatok indulnak el egy állam gazdaságában.

E káros folyamatokat zárja ki a cégek felügyelete. Ez nyilvánvalóan állami privilégium, amelyben az egyes részterületek felügyelete speciális szervezetrendszer igényel, igazodva az adott terület sajátosságaihoz. Ilyen például az Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Gazdasági Versenyhivatal, vagy pénzügyi vállalkozások esetében a Magyar Nemzeti Bank. Ezen szakosított szervek mellett szükséges egy jóval átfogóbb kontroll, amely valamennyi cégre kiterjed, és azok törvényes működését hivatott vizsgálni. Ezt az állami jogkört gyakorolja a gazdasági társaságok felett a cégbíróság a törvényességi felügyelet útján. Ez a feladat korántsem új keletű, hazánkban a cégbírósági rendszernek mindig is volt ilyen feladata: „a cégbíróság nem lajstromozó hivatal, hanem a törvényszerűség, a legalitás őre, a bírói vizsgálat célja: annak előzetes megakadályozása, hogy törvényellenes bejegyzés kerüljön a cégjegyzékbe, illetve a cég törvényellenesen működjék.” [1]

* E-mail cím: dr.horvath.laszlo@horvath-semperger.hu

2. A cégtörvényességi felügyeleti eljárásról általában

A gazdasági társaságok a gazdasági élet alapjait képezik, közgazdasági és társadalmi szempontból is nagy jelentőséggel bírnak a mindennapi életünk során, egyrészt az általuk birtokolt vagyontömeg alapján, másrészt pedig működésükkel, azaz azzal, hogy valamilyen formában (munkaviszony, kereskedelem... stb.) minden percben találkozunk velük. Nyilvánvaló, hogy ilyen nagy számú jogalany esetében előfordulhat, hogy az államnak nem pusztán azok megalapításakor vagy megszűnésekor van szerepe, hanem szükséges – mindannyiunk érdeke alapján – felettük felügyeletet gyakorolni is.

De ki is lehet az eljárás alanya? Jogalanynak, azaz jogviszonyok alanyának olyan jogképes személyeket tekintünk, akik jogokat és kötelezettségeket szerezhetnek, jogi személyeket jogszabály ruházhat fel jogalanyisággal, amely alapján saját nevük alatt perelhetővé válnak, és joguk van pert indítani is. Nyilvánvaló tehát, hogy működésük során cégtörvényességi felügyeleti eljárás vonhatóak a cégek. A cég fogalmát a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.) 2.§ határozza meg, ez alapján a cég (eltérő törvényi rendelkezés hiányában) az a jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel, üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából jön létre, tehát a cég „születéséhez” szükséges a cégbírósági bejegyzés, amely tehát egy konstitutív hatályú aktus, a cégbejegyzési eljárás eredményes lezárulásával, vagyis a társaság cégjegyzékbe történő bejegyzésével létrejön eljárásunk alanya – amelynek működését ettől kezdve a cégbíróság törvényességi szempontból vizsgálhatja.

Fentiek alapján – mert a Ctv. kizárólag a cégjegyzékbe történő bejegyzést kívánja meg, és nem támaszt további kritériumokat – eljárás alá vonható tehát a jogi személyeken túlmenően az egyéni cég is. Utóbbi kissé kakukktójas: az egyéni cég ugyanis nem más, mint az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő természetes személy által alapított, jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. [2] Korábban, az egyéni vállalkozásról szóló 1990. évi V. törvény hatálya alatt az egyéni cég nem volt más, mint a cégjegyzékbe bejegyzett egyéni vállalkozó, azonban az egyéni cég a tulajdonosától elkülönült, önálló jogalanyisággal rendelkező vállalkozás, státusa leginkább a közkereseti és a betéti társasághoz teszi hasonlóvá, azonban kizárólag egyszemélyes formában működhet. Az így létrejött cég azonban jogképes: cégneve alatt jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, pert indíthat és perelhető is.[3] A korábbi szabályozás alapján 2005-re uralkodóvá vált álláspont szerint az egyéni cég önálló jogalanyisággal nem rendelkezett, a cégbejegyzéstől függetlenül azonosnak tekintendő az egyéni vállalkozást folytató természetes személlyel, így jogképességgel is csak a vállalkozó természetes személy bírt [4]. Az egyéni cégek helyzetének rendezésével azonban ez a helyzet megváltozott, az Evt. 20.§ (3) bekezdése alapján az egyéni cégek is a Ctv. hatálya alá tartoznak, illetve az Evt. 24.§ (2) bekezdése is kimondja, hogy az egyéni cég feletti törvényességi felügyeletet a cégbíróság látja el a Ctv. szabályai szerint.

A társaságok törvényességi felügyelete a cégalapítás és a változásbejegyzés egyszerűbbé tételével vált egyre fontosabbá, hiszen a könnyebb feltételek jó néhány jogalany számára azt is jelentették, hogy nagyobb lehetőségük van a cég „fantomizálására,” eltüntetésére. Pontosan azért, hogy ez a jelenség ne válhasson gyakorlattá, szükséges volt a tárgyalat eljárás újrászabályozása. A jelenleg hatályos szabályozás, amely Ctv-ben került kodifikálásra, a régihez képest több újdonságot tartalmazott. Ahogyan a törvény indoklása fogalmaz: A cégbejegyzés és a változásbejegyzés a jelenleginél egyszerűbb, kiszámíthatóbb és gyorsabb eljárást biztosító szabályozására tekintettel lehetővé válik a társaságok (cégek) működése feletti törvényességi felügyelet érdemibbé tétele, (ezzel) a törvény – a gyakorlatban felmerült tapasztalatokat megfelelően hasznosítva – újrászabályozza a törvényességi felügyeleti eljárást. A törvény egyértelműen rögzíti, hogy az eljárás alapvető célja a cég törvényes működésének helyreállítása, ésszerű határidőn belül. Ezzel a törvényalkotó tehát tartalommal töltötte meg a jogintézményt, és nem pusztán a cégnyilvántartás adatainak „karbantartása” volt a feladata, ahogyan ez a régi Ctv, illetőleg a Ctv. szövegéből kitűnt.

Előtérbe került tehát a társaságok törvényes működésének helyreállítása, mint az eljárás célja, ezzel is segítve a gazdasági társaságok működését. A törvényességi felügyelet tehát elsősorban segítő jogintézmény, és nem a cég ellehetetlenítése a feladata. A jogintézmény tehát

lehetőség a cégnek arra, hogy a bekövetkezett helyzetet kezelje, akár önerőből, akár – mint arról a későbbiekben szó lesz – külső segítség igénybevételével, felügyelőbiztos személyén keresztül. A törvényességi felügyelet ezen új megközelítése örvendetes a társaságok szempontjából – hiszen a cégbíróság eljárása során felhívja a céget a hibák kijavítására, így amennyiben az együttműködési szándék a cég részéről megvan, úgy elkerülhető mindenféle negatív intézkedés – és segíti a jogszabály elfogadásakor hatályos Alkotmányban szereplő – majd az Alaptörvényben változatlan szellemiséggel fenntartott – vállalkozás jogának érvényesülését, pontosan a törvényes működés feltételeinek helyreállításával. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint: „a törvényességi felügyelettel az állam biztosítja, hogy az ez által érintett jogalanyok jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során a jogszabályokban foglaltaknak megfelelően járjanak el, működésük feleljen meg a hatályos jogszabályok előírásainak. A jogalkotó azzal, hogy e jogalanyok meghatározott eljárásait a törvényességi felügyelet hatálya alá tartozónak rendelte, a jogalanyok magánjogi viszonyait... közjogilag is relevánssá változtatta.”[6]

2.1. A gazdasági társaságok ellenőrzésének igénye

2002-es vállalati botrányok (Enron, Worldcom, Xerox, Parmalat... stb.) megmutatták azt, hogy a tőzsdei társaságok irányítási rendszerében súlyos kudarcok történhetnek a jogszabálysértő vezetői hozzáállásnak is köszönhetően.[7] A közelmúltban a hazai tőzsdei cégek körében napvilágra került válságtünetek, így többek között a Business Telecom Nyrt., a Hun-Mining Nyrt. és a TR Investment Nyrt. körüli események pedig azt jelzik, hogy az önkéntes jogkövetés nem csodaszer, a felelős társaságirányítás igénye nem elegendő a befektetések értékének és a vállalatban belüli munkahelyek megőrzéséhez, szükséges e mellett az is, hogy a vállalatok működése, piaci tevékenységük megfelelő ellenőrzés alá kerülhessen. Oka ennek, hogy az érdekeltek számára nem a megfelelő szabályrendszer megalkotása jelent garanciát, hanem annak érdemi betartása. Tehát amennyiben rendelkezik megfelelő kockázatkezelési, vagy felelős társaságirányítási szabályzattal egy társaság, illetve belső szabályzatai kellő garanciákat biztosítanak a tulajdonosok számára, az optimális esetben hozzájárul ahhoz, hogy működése valójában átlátható és szabályszerű legyen. Önmagában azonban a meglévő garanciális szabályok betartása, éspedig a formai jogszabálykövetésen túli betartása lehet az, amely ponttól a cég működését valóban megfelelőnek és felelősnek tekinthetjük, hiszen mit ér egy szépen deklarált részvényesi jog, ha az érdemben nem gyakorolható. Ahogyan azt a 2002-es vállalati botrányok megmutatták, a visszaélések nem elsősorban ezen cégek elsődleges üzemi, termelési tevékenységéhez, hanem pénzügyi, befektetési ügyleteikhez kötődtek. Azokban az esetekben, amikor a cégen belüli szabálytalanság a társaság tevékenységéhez kapcsolódott, úgy ezzel leginkább a szerződéses partnerek (beszállítók, alvállalkozók) kiválasztása, illetve a konkrét tárgyi beszerzések kapcsán találkozhatunk. Ezen aktusok kapcsán fokozott veszély, hogy azok teljes nyilvánossága nyilvánvalóan üzleti titkokat sért, tehát az egyes, a gazdálkodás helyzetét tükröző eredmények nyilvánosságán kívül természetesen átláthatóságról nem beszélhetünk, a transzparencia kizárólag a döntési folyamatokra vonatkozó szabályozók nyilvánosságán, a társaság kockázatkezelési szabályain keresztül valósulhat meg. Jellemzően tehát az ellenőrzésre okot adó cselekmények társasági jogi, vállalatirányítási jellegűek, és nem közvetlenül a „termelő” tevékenységből fakadó mulasztások vagy szabálysértések. A cég menedzsmentje vagy egyes tulajdonosai ezeket általában nem jelentik be, ugyanis a bejelentéssel, mint jogintézménnyel kapcsolatban fontos megjegyeznünk, hogy a PwC 2014-es kutatásából [8] is tudhatjuk, hogy a hazai vállalatvezetők nem szívesen alkalmazzák a cégen belüli szabálytalanságok kezelésére a hatósági feljelentés formáját, vélhetően ezen szabálytalanságok kisebb volta, illetve az eljárások elhúzódása, nehézkessége okán. Szerencsére ebben a szegmensben nem nyert még teret az a lassacskán általánosnak tekinthető gyakorlat, mely szerint egy elszámolási jellegű, azaz merőben polgári jogvita rendezésének első lépése egy büntető feljelentés megtétele, illetve a korábbi szerződéses partnerrel vagy a cégen belüli tulajdonostárssal szembeni adóhatósági vizsgálat kezdeményezése. A vállalatok vezetőinek erre jó okuk van: a hazai hatóságok eljárásai hosszadalmasak és kontraproduktívak, sok esetben pedig egyértelműen árt a cégnek ezen eljárások nyilvánosságra kerülése.

A belső ellenőrzés szervezete sokszor nem képes kezelni bizonyos szabályszegéseket, régiókban belső ellenőrzés alapvető szerve hagyományosan a felügyelőbizottság: a tényleges gazdasági események kontrollja iránt felmerülő igény a társaságon belüli ellenőrzés megjelenését hozta el. A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvénnyel hazánkban – igazodva a korábbi, 1945 előtti hagyományokhoz – a német minta szerint kétszintű társaságirányítás rendszere alakult ki, amely két testület egymás mellett történő működését feltételezi: az igazgatóságét (Vorstand, Board of Directors) és felügyelőbizottságét (Aufsichtsrat, Board of Supervisors).[9] Az első Gt. után még két Gt. született, 1997-ben és 2006-ban, de a magyar társaságok vezetési rendszere alapelveiben, felépítésében nem változott. Ez a társaságvezetési rendszer a német ún. „drei Eck” rendszer adaptációja: a stratégiai döntéseket a taggyűlés hozza, amely tehát összekötő kapocs a tulajdonosok és a társasági szervezet között.[10] A tradicionálisan angol-amerikai igazgatótanácsi modell, a hazai zsargonban „Board”-nak hívott (Board of Management) megoldás szerint az igazgatóságnak operatív tevékenységet végző, azaz ügyvezető tagjai, és ilyen feladattal nem, kizárólag ellenőrzési jogkörrel rendelkező (non-executive) tagja vannak, amely modell azonban hazánkban korántsem vált uralkodóvá, amely köszönhető annak, hogy csak a 2006 évi Gt. kínálta fel ezen társaságirányítási forma lehetőségét a részvénytársaságok számára, elsődlegesen azon okból kifolyólag, hogy a kétszintű rendszer fenntartása – főképp az angolszász gyökerű befektetők számára – sok vállalkozásnál egy felesleges intézmény fenntartását jelentette, hiszen ezek a vállalatok az igazgatóság munkáját tekintették érdeminek, míg a felügyelőbizottság működését pusztán törvény adta kényszerű kötelezettségnek. A felügyelőbizottság testület, az általános ellenőrzés szerve, amely a társaság bármely ügyét megvizsgálhatja, és vele szemben nincs üzleti titok; funkcionálisan pedig a tulajdonosi ellenőrzés szerve, amely a tulajdonosok, még pontosabban a taggyűlés részére ellenőriz. A felügyelőbizottság működésének három olyan indoka alakult ki, amely eléréséhez egyes álláspontok szerint szükséges a társaságon belüli ellenőrzés kötelezővé tétele, ezek pedig a) a dolgozói részvétel, amellyel ellenőrizhető a menedzsment; b) a közérdek védelmében a törvényes működés biztosítása; és c) kisebbség érdekeinek védelme.[11] Jóval tömörebb ennél a Ptk. vonatkozó, 3:26. §-ának megfogalmazása, amely szerint a felügyelőbizottság feladata, hogy az „ügyvezetést a jogi személy érdekeinek megóvása céljából ellenőrizze.” A felügyelőbizottság – igen találó hasonlattal élve – a „legfőbb szerv meghosszabbított keze, belső ellenőrző testület, amely segíti a tulajdonosokat az ügyvezetés tevékenységének megítélésében. [12]” Nem minden esetben elegendő azonban a szabálytalanságok megelőzéséhez a társaságon belüli felügyelet. Sok esetben a cégen belüli folyamatok kezelése külső kontrollt kíván, amellyel szemben azonban követelmény, hogy kizárólag azon esetben avatkozzon be a cég életébe, amikor már a belső eszközök elégtelenek, illetve feladatát gyorsan és szakszerűen, illetve nem nyilvánosan végezze. Az eljárás alá vont jogalanyok szempontjából pedig követelmény az is, hogy feladatán ne terjeszkedjen túl, és az üzleti döntések gazdasági-célszerűségi felülvizsgálatára ne kerüljön sor.

2.2. A törvényességi felügyelet fogalma

A törvényességi felügyelet elsődlegesen ellenőrzési jellegű feladatkör. Az ellenőrzés a társaság működése során meghozott döntések, bekövetkezett események utólagos vizsgálatát jelenti, amely történhet folyamatosan (például a pénzügyi vállalkozások folyamatos adatszolgáltatása a felügyelet felé), vagy pedig esetenként (a felügyelőbizottság évenkénti vizsgálata); illetve lehet az adott időszakot tekintve átfogó, vagy pedig egy adott eseménnyel kapcsolatos eseti vizsgálat. Az ellenőrzés többretegű folyamat: ellenőrzésnek tekintjük a társaságon e célra létrehozott társasági szerveit (felügyelőbizottság, audit bizottság, a board e feladatkörrel megbízott tagja), illetve munkaszervezetén belüli szerveit (belső ellenőrzés) által végzett feladatokat; míg külső ellenőrzés megvalósulhat a bejegyzett könyvvizsgálón, állami szakmai felügyeleten, illetve általános szerveken (a bíróságon) keresztül. A hazai gyakorlat nem ismeri a belső ellenőrzési funkciót ellátó szervezeti egységeknek az általános szervezeti piramisból való kisorolását, és a felügyelő szerv alá rendezését, ez a modell nem nyert teret, és praktikus szempontok alapján a honi viszonyok között kivitelezhetetlen, hiszen ez a társaság bizonyos szerveinek megkettőződésével járna együtt, amely ráadásul pontosan a vállalati megfelelőségi szabályrendszer egyik fő céljának, az átlátható vállaltszervezés követelményének sem felelne

meg. A hazai (és ezzel párhuzamosan az európai) gyakorlat szerint ugyanis a társaság a saját szervezetén belül megalkotott eljárási rend, szabályzat szerint különíti el ellenőrzési funkcióit.[13]

A cégbíróságok törvényességi felügyeleti szerepe a szakosított felügyeleti szervekéhez képest jóval általánosabb: elsősorban vizsgálja a cégnyilvántartásban szereplő adatok valóságtartalmát, és szükség esetén gondoskodik azok kijavításáról, másodsorban pedig széles körű, a társaság törvényes működéséhez kapcsolódó felügyeleti tevékenységet lát el, és ebbéli tevékenységében törvényességi felügyeleti eljárást folytat le. A cégjegyzék adatai ugyanis bejegyzésükkel csak azt bizonyítják, hogy a tényre vonatkozó nyilatkozatot megtették, a cégjegyzék magának a ténynek vagy a bejegyzés alapját tevő jogviszonyoknak valóságát és a jogügyletek érvényességét nem bizonyítja.

A társaságok feletti általános törvényességi felügyelet bíróságokhoz utalását a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.) vonatkozó szabályai tartalmazzák, ebben a kérdésben a jogalkotás mindvégig koherens volt, már a cégnyilvántartásról és a cégek törvényességi felügyeletéről szóló 1989. évi 23. törvényerejű rendelet (Ctvr.), illetve az 1997. évi CXLV. törvény (rég. Ctv.) is hasonló rendelkezéseket tartalmazott. A Ctvr. megszületésekor jelentős vihart kavart a törvényességi felügyelet bírósági kézbe adása: a kortársak úgy érezték, hogy a bíróságok hagyományos tevékenysége és az operatív „felügyeleti” magatartás nem, vagy csak igen nehezen összeegyeztethető, és talán jobb lenne egy „céghivatal” felállítása, amely ellátná a társaságok feletti felügyeletet, a cégbíróságok pedig ennek döntései alapján eseti jogszolgáltatást végeznének.[14] Nem volt ismeretlen a hazai jogban ez a megoldás sem, 1950 előtt ez a Kereskedelmi Minisztériumban működő cégbiztos feladata volt; ha a cégbiztos a bejegyzés adatait törvénytörőnek találta, felfolyamodást adhatott be mind a törvényszék, mind a tábla döntése ellen. [15]

Nos, a cégbíróság valóban nem végez kizárólag igazságszolgáltatási tevékenységet, egyes esetekben közigazgatási szervként[16] jár el, ilyen például a cégbejegyzési, változásbejegyzési eljárás. A törvényességi felügyelet azonban más; tekintve, hogy itt kizárólag a hatályos jogszabályok szerinti működés vizsgálatáról van szó, és ez nem terjed ki a cég gazdálkodásának és döntéseinek gazdasági-célszerűségi szempontból való felülvizsgálatára, egyértelmű, hogy ez esetben nem beszélhetünk szakigazgatásról, hanem klasszikusan bírósági feladatról van szó.

A vonatkozó szabályok alapján tehát elmondható, hogy a cégtörvényességi felügyeleti eljárás egy olyan nemperes eljárás, amely a jogerős befejezéséig nem nyilvános, ugyanis a folyamatban lévő eljárás nem nyilvános, abba a feleken kívül más nem tekinthet be, a jogerősen lezárt eljárásokkal kapcsolatban azonban információ kiadásának akadálya nincs – ez is a cégnyilvánosság elvének maradéktalan érvényre jutását segíti. Az eljárás célja pedig kettős: egyrészt a cégnyilvántartás adatainak naprakészen tartása, ezzel a nyilvánosság közhitelességének biztosítása, másrészt pedig a társaság működésének törvényes útra való terelése.

3. Az eljárásra okot adó körülmények

A Ctv. 74. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik a törvényességi felügyeleti eljárás megindulásának okairól: *Törvényességi felügyeleti eljárásnak van helye, ha (a) a létesítő okirat vagy annak módosítása, illetve a cégjegyzékbe bejegyzett adat a bejegyzést megelőzően már fennálló ok folytán törvénytörő, (b) a cégjegyzékbe bejegyzett adat a bejegyzést követően keletkezett ok miatt törvénytörő, (c) a létesítő okirat vagy annak módosítása, illetve a cégjegyzék nem tartalmazza azt, amit a cégre vonatkozó jogszabályok kötelezően előírnak, (d) a cég a működése során nem tartja be a szervezetére és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat, (e) törvény a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását kötelezővé teszi.*

A törvényességi felügyeleti eljárás egyik fontos feladata – a korábban már vázoltak szerint – a cégjegyzék tartalmának „karbantartása”, az abba bejegyzett adatok *jogszerűségének*, illetve *tényszerűségének* vizsgálata. Nyilvánvaló, hogy a cégnyilvánosság elvéből és a cégjegyzék közhiteles nyilvántartási voltából fakadóan a cégjegyzékben szereplő adatoknak a forgalom biztonsága és a jól működő gazdasági környezet érdekében meg kell felelniük mind a valóságnak,

mind pedig az irányadó jogszabályi környezetnek. Erre tekintettel rendelkezik úgy a törvény, hogy a cégbíróságnak ezen eljárás keretein belül kell intézkednie a törvényesség helyreállításáról.

A cég törvénysértő működése esetén történő felügyeleti eljárás indítását nevesíti a 74.§ (1) bek. d) pontja. Törvénysértő működésen azt értjük, ha a társaság nem tartja be a szervezetére és működésére vonatkozó törvényi szabályokat, illetve saját alapító okiratának rendelkezéseit. A társaság szervezete az a jogszabály által előírt struktúra, amely a működés keretét adja. A cég szervezete két részből áll: döntéshozó, illetve végrehajtó szervekből. Természetesen vannak olyan társaságok (sőt, nagyobb részük ilyen), ahol ez a két rész nem válik el élesen egymástól. Egy kkt., bt., vagy akár a kisebb kft. tagsága rendszerint mind a céget érintő döntések meghozatalában, mind pedig azok végrehajtásában részt vesz. Nagyobb kft.-k, rt.-k esetében ez a két funkció jelentősen elválik. Ezeknél a társaságoknál létezik igazgatóság, amelynek az operatív irányítás, a rövidtávú, mindennapos döntések meghozatala a fő feladata; illetve jelen van a közgyűlés, a társaság legfőbb szerve is, mely az alapvető stratégiai határozatok meghozatalára köteles és jogosult.

A társaság működése tekintetében pedig szintén kétféle fogalomról beszélhetünk: *egyrészt* működésnek tekintjük a cég szakmai tevékenységét, ennek vizsgálatára azonban – ahogyan korábban már láttuk – nincs hatásköre a cégbíróságnak. A vállalkozás működésének gazdasági-célszerűségi vizsgálatát ugyanis a törvényalkotó kivonja a törvényességi felügyeleti eljárás alól, illetve ilyen vizsgálatokat más szervek végezhetnek el. Működésnek tekintjük *másrészt* a társaság belső tevékenységét, a határozathozatalt, azok végrehajtását is, a bíróság pedig ezek jogszerűségét vizsgálhatja. A valóságban ez azt jelenti, hogy vizsgálni kell például azt, hogy a társaság összehívta-e legfőbb szervét a kellő időszakban, szabályos volt-e az összehívás, a határozathozatal során megvolt-e a határozatképesség, a vezető tisztségviselők eleget tettek-e beszámolási kötelezettségüknek... stb., azonban a cégbíróság jogköre kizárólag jogszerűségi, és nem célszerűségi, vagy gazdaságossági vizsgálatra vonatkozik. Ezek ugyanis nem tartoznak a szigorúan vett törvényesség tárgykörébe, illetve cégjegyzéki adatot önmagukban nem érintenek – és nem feladata természetesen a cégbíróságnak, hogy gazdálkodó szervezetek belső, elsősorban pénzügyi okokból fakadó jogvitáiban a döntőbíró szerepét lássa el. A gazdasági működés tekintetében ugyanis egyrészt már hatóságok bírnak joghatósággal, másrészt pedig ezek az igények polgári peres úton kényelmesen – bár viszonylag lassan – érvényesíthetőek. A forgalom biztonsága is indokolja ennek a lehetőségnek a kizárását, ugyanis nyilvánvaló, hogy ha minden egyes, a cég által kötött szerződés a cégbíróság szűrőjén is keresztülmenne, akkor jelentősen lecsökkenne a társaságok döntési mozgástere, illetve lelassulna a gazdasági élet működése is. A cég által kötött szerződések érvénytelensége pedig értelemszerűen polgári peres úton vizsgálható, [17] például a gazdasági társaság bármely tagja kérheti a társaság szervei által hozott határozatok bírósági – peres eljárásban történő – felülvizsgálatát arra hivatkozva, hogy a határozat a törvény vagy más jogszabály rendelkezésébe vagy a társasági szerződésbe ütközik. Nincs helye a törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatásának akkor sem, ha az adott ügyben más hatóság vagy bíróság eljárásának van helye. Ennek oka részint a párhuzamos eljárások elkerülése, illetőleg az a már említett körülmény, hogy a cégbíróságnak nem feladata olyan jogvitákban való bíraskodás, amely természetesen a cég adataival, törvényes működésével nem függ össze. Szintén nem feladata egyes személyek jogvitáiban való bíraskodás sem, tehát olyan tényállások alapján, melyek nem tartoznak a szorosan vett eljárásra okot adó körülmények közé, nyilvánvalóan nem lehetséges törvényességi felügyeleti eljárást megindítani. Ilyen lehet például a társaság ingatlanvagyonának megvételére irányuló pályázati felhívás láttán az – érthetően meglepett – részvényes kérelme a társaság törvényes működésének vizsgálata iránt,[18] ebben az esetben a bíróság kizárólag – a kérelmező kérelmének benyújtását követően – törvényességi felügyeleti eljárás keretében kötelezheti a gazdasági társaságot a társaság ügyeiről felvilágosítást adni, a társaság üzleti könyveibe és irataiba való betekintést lehetővé tenni a részvényes számára.

4. A társasági határozatok megsemmisítése

A Ctv. 81. § (1) bekezdése lehetőséget ad a cégbíróságnak, hogy megsemmisítse a társaság által hozott jogszabálysértő vagy a cég létesítő okiratába ütköző határozatot, és szükség

esetén megfelelő határidő kitűzésével új határozat hozatalát írhatja elő. Ez a szabály elsősorban a kérelemre indult eljárásokban kerül alkalmazásra, amikor a cég valamely tagja, esetlegesen társaságon kívüli személy bejelentésére a bíróság megvizsgálja a társasági határozatot, és amennyiben jogsértő, úgy azt megsemmisíti. A törvény ezen rendelkezése tulajdonképpen hasonlít a társaság határozatának peres úton történő megsemmisítéséhez, azonban a peres eljárás, és a tárgyalat nemperes eljárás között lényegi különbségek vannak.

Egyrészt a kezdeményezők köre más: míg a törvényességi felügyelet szabályai szerint az eljárás megindítását – a korábban tárgyalatnak megfelelően – kérheti, aki jogi érdekét valószínűsíti, addig a per kezdeményezésére jogosultak köre lényegesen szűkebb, a hazai gyakorlat a társaság szerveinek határozata megsemmisítése iránti per kezdeményezésére a társaság tagját (részvényesét) hatalmazza fel, a Ptk. másutt pedig kizárólag a társaság legfőbb szervének határozata ellen biztosít perlési jogot a cég bármely vezető tisztségviselőjének, illetve a felügyelőbizottság tagjának, de mindkét esetben szükséges, hogy az adott határozat jogszabályba, illetőleg a társasági szerződésbe ütközzön.

Másrészt a peres eljárást illetően a keresetindításra nyitvaálló határidő kérdésében a törvény kifejezetten szigorú: jogsértő határozat bírósági felülvizsgálata iránti pert a határozatról való tudomásszerzéstől számított harminc napon belül a gazdasági társaság ellen kell megindítani. A Ptk. vonatkozó szabálya egyszerre megengedőbb és szigorúbb, mint a korábbi szabályozás volt: a tudomásszerzéssel azonos megítélés alá veszi azt az esetet is, ha a jogosult a határozatról tudomást szerezhetett volna. A korábbi, a Ptk. hatályba lépését megelőző szabályozás ezzel szemben szigorú, a törvényességi felügyeleti eljárás kezdeményezéséhez képest jóval rövidebb, mindössze kilencven napos jogvesztő határidőt engedélyezett a keresetindításra, azonban nem tartalmazta tudomásszerzés önhibából történő elmaradásának többlet-tényállási elemét.

A határozat meghozatalától számított egy éves jogvesztő határidő elteltével a határozatot akkor sem lehet keresettel megtámadni, ha a perlésre jogosulttal azt nem közölték, illetve arról addig nem szerzett tudomást. A törvényességi felügyeleti eljárás megindításának esetére a Ctv. 79. § (1) bekezdése ugyanezen egyéves jogvesztő határidőt engedélyezi: „A cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárását az arra okot adó körülményről való tudomásszerzéstől számított harminc napon belül, illetve az eljárásra okot adó körülmény bekövetkezésétől számított egyéves jogvesztő határidőn belül lehet kérni. Ha a cég valamely jogszabálysértő helyzetet vagy állapotot nem szüntet meg, az eljárás megindítása mindaddig kérhető, amíg ez a helyzet vagy állapot fennáll.”

A két, egymáshoz az érvényesíteni kívánt jog tekintetében igen hasonló eljárás megindítására vonatkozó határidő különbözősége egyrészt a forgalombiztonság követelményéből fakad, ugyanis a gazdaság működése szempontjából fontos az, hogy az egyes cégek döntéseit ne lehessen hosszú időre visszamenőleg megtámadni, és ezzel az esetlegesen felmerülő követelések érvényesítését perek kezdeményezésével elhúzni, másrészt azonban fontos, hogy a nyilvánvalóan jogszerűtlen határozatok felülvizsgálatát a jogalanyok mégis kérhessék a bíróságtól, egy, a természetéből fakadóan gyorsabb és egyszerűbb nemperes eljárás keretein belül. Az Alkotmánybíróság egy, a cégjogi peres eljárásokhoz kapcsolódó döntésében [18] vizsgálta a jogorvoslathoz való jog és a keresetindítás határidejének korlátozásának kapcsolatát, és döntése szerint a keresetindítás joga nyilvánvalóan nem hozhatóak összefüggésbe keresetindításhoz fűződő joggal, azaz ennek időbeli korlátozása nem jelenti a jogorvoslathoz való jog sérelmét. A keresetindításhoz fűződő jog, vagyis „a személynek az a joga, hogy a megsértett alanyi jogának orvoslása végett bírósághoz forduljon,”[19] alapjog, azonban ez – hasonlóan egyéb alapvető jogokhoz – korlátozás tárgya lehet.[20] A korábban hatályban volt, első Gt. (a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény) 45.§ már tartalmazta a gazdasági társaság határozatainak bírósági felülvizsgálatának lehetőségét, amelyet vizsgálva az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy csak akkor lenne megállapítható ezen alapvető jog sérelme, ha egyáltalán nem lenne adott a határozat orvoslásának lehetősége.[21]

A bírósághoz fordulás tehát olyan jogosítvány, amely nem abszolút jellegű jogosultság, hanem a jogállamiság keretei között megjelenő jogbiztonság követelményének megfelelően juthat csak érvényre,[22] így tehát az erre vonatkozó korlátozások, mint például jogvesztő határidők beépítése a normaszövegbe, nyilvánvalóan szükségesek, tehát az, hogy a társaság döntése egy bizonyos időn túl nem válik megtámadhatóvá, pontosan az eddig kifejtettek miatt sem tekinthető

aránytalanok. Könnyen belátható, hogy egy ilyen küszöb megszüntetése egyrészt milyen fokú „eljáráskezdeményezési lázat” okozna a gazdasági élet szereplőivel szemben, és milyen ügyteherrel kellene szembenézniük az amúgy is leterhelt cégbíróságoknak, ha akár évekkel korábbi taggyűlési határozatokat kellene vizsgálniuk, másrészt pedig könnyen belátható az is, hogy a cégek egyes határozataitól akár nagy értékű szerződések megkötése, azok teljesítése is függhet, és partnereikkel szemben lenne súlyosan méltánytalan, ha határidő nélkül lennének ezen döntések utólagosan megsemmisíthetőek. A határozat megsemmisítése azonban nem jelenti szükségszerűen az új határozat elfogadására való kötelezést is: amennyiben olyan kérdésben merült fel a jogszabálysértés, amelynek rendezése már más eszközzel megtörtént (például egy ügyvezető kinevezéséről szóló határozat került törlésre úgy, hogy mellette van más, szabályosan megválasztott és kinevezett ügyvezető), a bíróság mellőzi a társaság új határozat hozatalára való utasítását, pontosan amiatt, hogy ne „nyúljon bele” túlzottan a cégek magánautonómiájába.

5. A társaság legfőbb szervének összehívása

A Ctv. 81.§ (1) bek. d) pontja felhatalmazza a cégbíróságot, hogy amennyiben a cég törvényes működése előreláthatólag helyreállítható a legfőbb szerv összehívásával, úgy azt hívja össze, vagy ennek a feladatnak a végrehajtását általa kirendelt személyre vagy szervezetre delegálja. Általában akkor kerül erre sor, ha a törvénytől eltérő helyzet kiküszöbölése más úton nem biztosítható, illetőleg valami oknál fogva a cégbíróságnak nem csak lehetősége van összehívni a legfőbb szervet, hanem ezt törvény kötelezővé teszi.

Amennyiben felmerül a legfőbb szerv összehívásának szükségessége, úgy a cégbíróság végzésében meghatározza a taggyűlés (közgyűlés) időpontját, helyszínét, és annak napirendjét is, összhangban az alapító okiratban foglalt szabályokkal, azaz a Gt-ben megfogalmazott alapvető szabályokon kívül a bíróságnak figyelembe kell vennie az esetleges, a társasági szerződésből fakadó speciális szabályokat is.

A cégbíróságnak nem feladata azonban, hogy meghatározza a legfőbb szerv ülésének lefolyását, netán konkrét határozati javaslatot tegyen a törvényesség helyreállítása érdekében, ezt a feladatot a társaság vezető tisztségviselőjének, tagjainak kell magukra vállalniuk. Az ülés egészét tekintve nem része tehát törvényességi felügyeleti eljárásnak, elegendő, ha azon született döntésekről – meghatározott formában – a cég értesíti a bíróságot, és a továbbiakban a jogszabályoknak és saját alapító okiratának megfelelően működik. Ha a legfőbb szerv ülésének megszervezése szabályosan történt, annak lefolyása eleget tesz az erre vonatkozó kívánalmaknak, úgy erre hivatkozva később sem a társaság, sem más személyek részéről nem lehetséges jogorvoslattal élni. Annál is inkább, hiszen nem célja az eljárásnak, hogy cégek belső jogviszonyait meghatározza, mindaddig, amíg nem lépik át a törvényesség határát.

Nyilvánvalóan vannak olyan élethelyzetek, amikor a cégtulajdonosok viszonya olyannyira megromlott, hogy a cégjogi szempontból sikeresen lezárult eljárás ellenére is várható a társaságon belül újabb, olyan fokú feszültség, amely hosszú távon lehetetlenné teszi a cég törvényes működését, ám természetéből fakadóan nem tiszte a cégbírónak az eljárás keretein túlterjeszkednie, és mintegy kívülről beavatkozva megoldania a helyzetet.

Ilyen eset lehet például, ha a társaság székhelye megegyezik egyik tagjának magánlakásával, ám a közöttük fennálló viszony folytán ütközik akadályokba a taggyűlés megtartása. Előfordulhat például, hogy a taggyűlés összehívásának szabályszerűsége fenti oknál fogva kérdéses, azonban a vonatkozó bírósági gyakorlat egyértelműen leszögezi, hogy ha ütközik a székhelyhasználat biztosításának joga a magánszemély lakásának használatához való joggal, úgy az ütköző jogok egymáshoz való viszonya ebben a helyzetben egyértelműen az, hogy a társaság székhelyeül is szolgáló magánlakás használatának a joga nyilvánvalóan korlátozott olyan esetekben, amikor a társaság a központi ügyintézés érdekében kívánja a székhelyét használni, mégpedig abból kifolyólag, hogy a társaság székhelyeül nem kötelező magánszemély lakását megjelölni és azt székhelyül biztosítani, erre csak a magánszemély tag önkéntes felajánlása alapján kerülhet sor. [23] A bíróságnak tehát nem kell vizsgálnia a taggyűlés összehívásával kapcsolatos tagi véleményeket, elegendő, ha az cégjogilag szabályszerű, a tagnak alá kell vetnie magát a bíróság által megfogalmazott felhívásnak, ellenkező esetben az intézkedés tehát nem ér céljt, és további intézkedések alkalmazását vonhatja maga után.

6. Kunklúzió

A törvényességi felügyelet, mint bírósági feladatkör a társadalom számára sajnálatos módon csaknem ismeretlen terület. A vizsgált intézményre is igazak Pintérné Dr. Hunyadi Orsolya 2006-ban, az ügyészség törvényességi felügyeletével kapcsolatban tett megállapításai[24], azaz elmondható, hogy nem egy esetben gyakorló jogászok sincsenek tisztában a cégbírószági törvényességi felügyelet tartalmával, gyakran csupán érintőleges ismeretekkel rendelkeznek. Véleményem szerint a cégbírószág törvényességi felügyeleti eljárásának fő célja nem valamiféle, a céget sújtó joghátrány meghatározása, és nem is erőszakos állami piacbefolyásolás, hanem – mint azt látni fogjuk – a szabályoknak megfelelő cégműködés elősegítése, ezzel pedig hosszú távon hozzájárul a törvényesség eszméjének erőteljesebb érvényesüléséhez, és a gazdaság általános állapotának javulásához. A cégtörvényességi felügyeleti eljárás a gazdasági társaságok működése szempontjából igen fontos funkciókkal bír. A törvényes működés vizsgálata ugyanis véleményem szerint nem pusztán egyfajta klasszikus ellenőrzési feladatkört jelent, hanem segítség a gazdasági élet résztvevői számára. Segít a felügyelet alatt álló vállalkozásnak, hogy a nyilvánvalóan hibás döntési mechanizmusait, működésbeli anomáliáit rendezze, és segít a gazdaság egészének is, ugyanis a szabálytalanul működő, rosszhiszeműen tevékenykedő cégek kiszűrésével növekszik a vállalkozásokba vetett közbizalom, ez pedig – hosszú távon – egyet jelent a gazdaság felporzódásával is. Milyen alapon várhatunk el tisztességes piaci magatartást egy olyan cégtől, amely már saját működése során sem tartja be a rá vonatkozó jogszabályi előírásokat? Könnyen belátható, hogy az átlátható piaci mechanizmusok megléte, a „becsületes vállalkozó” eszményképe pontosan a cég törvényes működésével indul. Ennek a folyamatnak szükséges eszköze a cégtörvényességi felügyeleti eljárás, ezért szükséges az előzőekben tárgyalt eljárás hathatós alkalmazása, illetőleg ezért elengedhetetlen a cégbírószágok kezébe megfelelő jogosítványokat adni.

A legnagyobb problémát azonban az eljárások nagy száma okozza. A cégbírószágokat sújtó ügyteher hazánkban hagyományosan magas, ennek érzékeltetésére elegendő, hogy országosan a 2015. évben az Országos Bírósági Hivatal statisztikai adatai szerint 426.423 cégügy érkezett, és befejezésre – az elmúlt évekből folyamatban maradt ügyeket is figyelembe véve – 440.845 ügy került.[25] Ez az adat tartalmazza a cégügyeket, azaz a bejegyzési, változásbejegyzési eljárásokat (Cg.) és a cégtörvényességi felügyeleti ügyeket (Cgt.) is. Nyilvánvaló, hogy a fenti ügyérkezés mellett csaknem lehetetlen feladatot jelent a cégbírák számára, hogy törvény által megkívánt határidőn belül, a tényállás teljes felderítésével végezzék munkájukat, márpedig az eljárás alaposságából semmilyen körülmények között sem lehet engedni, éppen ezért fordulhatnak elő határidőcsúszások is. Véleményem szerint a törvényességi felügyelet eddigi keretein lazítani semmiképpen sem szabad, azaz nem lehetséges a társaságok kötelezettségeit enyhíteni, ezzel ugyanis pontosan azon cégek kerülnének versenyelőnybe, amelyek eddig sem voltak hajlandóak szabályszerűen végezni tevékenységük. Pontosán ezért szükséges a jelen dolgozat tárgyát szolgáló eljárás tartalommal való megtöltése, és a cégek fokozottabb felügyelete. Álláspontom szerint a cégalapítás további könnyítése nem lehetséges. Úgy vélem, hogy bár kifejezetten örömdetes, hogy a piacra lépni kívánó vállalkozások könnyebben és gyorsabban megjelenhetnek a gazdaság színpadán, azonban ez nem jár együtt az ügyvezetői, cégtulajdonosi feyelem megerősödésével. A gazdasági társaságok vezetése teljes embert kíván, illetve fogalmazhatnánk úgy is, hogy a cégvezetés is hivatásnak tekinthető, szükségszerű tehát, hogy a tisztségviselők is átérezzék a helyzetük súlyát, azonban a cégbírószág által törlési eljárásban megszüntetett cégek jelentős száma sajnálatos módon nem erről tanúskodik. A jelenlegi rendszerben semmiféle előképzettség sem szükséges ahhoz, hogy valakiből egy cég vezetője legyen. Nyilvánvaló, hogy a vállalkozás szabadságának elve alapján ez a jog nem is korlátozható, azonban természetesnek kell vennünk, hogy a gazdasági társaság vezetője ismeri a saját cégére irányadó szabályozási környezetet, nem feladata tehát a cégbírószágnak tanácsadással segítenie az ügyvezetőket, a hagyományos bíróságképbe nem fér bele a jogalanyok „nevelgetése.” A tárgyalt eljárás a korábban látottak alapján kétarcú. Egyszerre kell megfelelnie igazgatási funkcióknak, hiszen az általában hivatalból indult cégjegyzéki adatok vizsgálatára irányuló eljárásokban jórészt ilyen kérdések merülnek fel, szemben a kérelemre indultakkal. Ezek ugyanis sokkal inkább a hagyományos bírósági feladatkörbe tartozó eljárásokban látható klasszikus igazságszolgáltatási

tevékenységek. Ez a kétarcúság hátrányokkal jár: nehéz ugyanazon szabályokat alkalmazni ilyen gyökeresen eltérő helyzetekre, vagyis – minden specifikuma ellenére – nem tekinthető a jelenlegi szabályozás elégségesnek sem, ugyanis néhány esetben a fél könnyedén megakaszthatja az eljárást rosszhiszemű, perelhúzó magatartásával, és ezzel elodázhathatja az érdemi döntés meghozatalát. Igaz ugyan, hogy erre a tárgyalási eljárás keretein belül jóval kevesebb esély van, mint a klasszikus pereknél, azonban ez a rövid idő is elegendő lehet a cég „kiürítésére” és fantomizálására, ezzel pedig a hitelezők számára kétségesse válik kintlévőségeik behajtása, amely hosszabb távon a hitelezési gyakorlat megváltozásához, a külső források megdrágulásához vezet, amely a gazdaság egészében negatív folyamatot indít el. A fantomizálódás jelenségének megelőzésére vajmi kevés eszköze van a cégbíróságnak. Az elmúlt néhány év tendenciája mindenestre biztató: míg korábban a cég elidegenítését nem gátolta, ha vele szemben törvényességi intézkedések meghozatalára került sor, az egyszerűsített változásbejegyzési eljárás alapvető lehetőségének „kifuttatása” a cégtörvényből biztosítja, hogy fokozottabban érvényre jusson a hitelezővédelem általános alapelve. Fontos kérdés, hogy hogyan zajlik a törvényességi ügy elbírálása, milyen munkaterhet jelent ez a bíróság számára. Megfigyelhető, hogy a cégbírói tevékenység egyre inkább eltolódik az adminisztráció irányába, tartalmilag egyre inkább papírmunkává válik, amellyel párhuzamosan megnőtt az ügyteher is, tehát egyre kevesebb idő jut a tényállás alapos felderítésére.

Irodalomjegyzék

- [1] Kuncz Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1938.
- [2] 2009. évi CXV. törvény az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről (Evt.) 20. §
- [3] Gál Judit: Újdonságok az egyéni cégek szabályozásában, *Gazdaság és Jog* XVIII. évfolyam, 11. szám, 2010. november, 7-14. old.
- [4] A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 1/2005. (V.9.) számú ajánlása az egyéni cég jogalanyiságáról
- [5] 30/1994. (V. 20.) AB határozat
- [6] Kecskés András: Az Enron botrány és az üzleti jog rohadt almái, *Magyar Jog*, 2008:6.; 429. old.
- [7] Gazdasági bűnözés: az üzleti életet fenyegető globális veszély – 2014. évi felmérés a globális és magyar gazdasági bűnözésről, PricewaterhouseCoopers, 2014., 15. old.
http://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/globalis_gazdasagi_bunozes_felmeres/assets/Globalis_gazdasagi_bunozes_2014_magyar_riport.pdf (hozzáférés dátuma: 2016. március 26.)
- [8] Kecskés András: Felelős társaságirányítás (Corporate governance), HVG-Orac, Budapest, 2011., 264. old.
- [9] Sárközy Tamás: A gazdasági társaságok vezetési rendszeréről, *Gazdaság és Jog*, 2010/7-8, 3-10. old.
- [10] Sárközy Tamás: Szervezetek státuszjoga az új Ptk.-ban, HVG-Orac, 2013., 116. old.
- [11] Nochtá Tibor: Társasági jog, Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2011., 150. old.
- [12] Papp Tekla (szerk.) - Farkas Csaba – Jenovai Petra – Nótári Tamás: Társasági jog, Lectum, Szeged, 2009.
- [13] Horváth László: A gazdasági társaságok kockázatkezelési szabályairól, *Gazdaság és Jog*, 2015/2. szám 19-22. old.
- [14] Tamásné Dr. Nagy Erzsébet (szerk.:Dr. Petrik Ferenc): A cégjog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989. 61. oldal
- [15] Horváth László: Cégeljárás a kereskedelmi törvény hatálya alatt II., *Céghírnök* 2015:(6) pp. 9-12. (2015)
- [16]
- [17] Németh János – Kis Daisy (szerk.): A cégekkel kapcsolatos nemperes eljárások magyarázata, KJK-Kerszöv 2004.BH 2002. 323.
- [18] Bács-Kiskun Megyei Bíróság Cgt. 03-09/001300/2.
- [19] 552/D/2009. AB határozat
- [20] 2218/B/1991. AB határozat
- [21] 467/B/1997. AB határozat
- [22] 935/B/1997. AB határozat
- [23] 51/2009 (IV. 28.) AB határozat
- [24] Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.291/2009.
- [25] Pintérné Dr. Hunyadi Orsolya: Az ügyészi törvényességi felügyelet a köztudatban – 1. rész, In: *Ügyészek Lapja*, 2006/1., 5-15. old.
- [26] A bírósági ügyforgalom 2015. évi adatai; Országos Bírósági Hivatal, http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/stat-tart-file/kiadvany.2015.ev_ertekekkel_tvi_vh-val.xls#overlay-context=kozerdeku-informaciok/statistikai-adatok/ugyforgalmi-adatok (hozzáférés dátuma: 2016. március 26.)